

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

Jaana Karhu ja Sirpa Kurt

Ei tämä ole joutumista vaan tämä tilaisuus elää on suotu, jota kaikille ei suoda
Isien kokemuksia lähivanhempana

Opinnäytetyö 2017

Tiivistelmä

Jaana Karhu ja Sirpa Kurt

Isien kokemuksia lähivanhempana, 28 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi

Opinnäytetyö 2017

Ohjaaja: Koulutuspäällikkö Helena Wright, Saimaan ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää lähivanhempi-isien kokemuksia isyydestä ja osallisuudesta lapsen arkeen, sekä saada myös tietoa niistä asioista, joita isät pitävät tärkeinä lähivanhempihuoltajana ollessaan. Opinnäytetyömme tavoite oli tehdä lähivanhempi-isä näkyväksi yhteiskuntamme tasavertaisena lapsen huoltajana sekä herättää keskustelua lähivanhempi-isään liittyvistä mahdollisista ennakkoluuloista.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui lähivanhempi-isien omista kokemuksista ja tavasta suhtautua lähivanhemmuuteen. Työn keskeisimmät käsitteet ovat yksinhuoltajaisä, isyys, lähivanhemmuus, osallisuus. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto koostui seitsemän lähivanhempi-isän kertomuksista. Aineiston analyysi tapahtui käyttämällä induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkimustulosten perusteella lähivanhempi-isät kokevat isyyden tärkeänä. Lähivanhemmuus nähtiin positiivisena asiana, vaikka se tuli monille isille yllätyksenä. Lapsien hyvinvointi ja tarpeet ovat etusijalla, ja ne menevät isien omien tarpeiden ohi. Tutkimuksessa ilmeni myös, että isät kokevat etteivät he saa viranomaisilta riittävästi tukea ja hyväksyntää lastensa huoltajina. Isien mielestä viranomaisten toiminta on edelleen tänä päivänä äitikeskeistä.

Avainsanat: yksinhuoltajaisä, isyys, lähivanhemmuus, osallisuus

Abstract

Jaana Karhu and Sirpa Kurt

Fathers` experiences as resident parents, 28 pages, 1 appendix

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Program in Social Services

Bachelor`s Thesis 2017

Instructor: Degree Programme Manager, Helena Wright, Saimaa University of Applied Sciences

The aim of this research was to examine how fathers experience fatherhood and their participation in the life of their children. The aim was also to study the aims which are important in daily life. The purpose was to make the resident fathers visible in our society as guardians and discuss the possible prejudices concerning them.

The theoretical framework consisted of the resident fathers` own experiences and their way of relating to being resident father. The main concepts of this thesis are single father, fatherhood, resident-parenting and participation. This study is a qualitative study. The analysis of the data was implemented by using inductive content analysis.

Based on the findings, fatherhood was considered as an important issue in fathers` lives. The welfare and needs of children were seen very important to reach. Based on the findings the fathers experienced the support of the authorities not to be sufficient. Motherhood was seen more important than fatherhood.

Keywords: single father, fatherhood, resident-parenting, participation

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Perheen murrosvaiheet Suomessa.....	6
3	Perheen määrittely ja perhemuodot.....	10
3.1	Perhemuotoja	10
3.2	Isät ja isyys	11
3.3	Uusi isyys ja uudet isät	13
4	Lapsen huolto ja tapaamisoikeus eron jälkeen	13
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus.....	17
6	Aineiston analyysi	19
7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	20
8	Tutkimuksen tulokset	20
8.1	Osallisuus	21
8.2	Voimaantuminen	23
9	Pohdinta.....	24
	Lähteet.....	28

Liitteet

Liite 1: saatekirje

1 Johdanto

Lähivanhempi-isien osuus on ollut 1990-luvun suhteellisen tasainen, mutta isien osuus on selvästi kasvanut 2000 - luvulla. Vuonna 1990 lähivanhempi-isien osuus oli 14,0 prosenttia kaikista perhetyypeistä ja vuonna 2016 jo 17,4 prosenttia (Tilastokeskus 2016). Vaikka lähivanhempi-isien määrä on tasaisesti kasvanut, painottuu julkinen keskustelu ja mediainformointi eron jälkeisestä huoltajuudesta edelleen erittäin usein yksinhuoltajaäitiyteen ja äitien aseman tarkasteluun. Kröger (2009, 173) on todennut, että äitiys nähdään Suomessa yhteiskunnallisena tehtävänä, kun taas isyys nähdään miehen henkilökohtaisena valintana.

Opinnäytetyömme aihe, isät lähivanhempina, on ajankohtainen, koska lähivanhemmuita ei mielestämme ole riittävästi tutkittu isän näkökulmasta. Olemme itse kasvattaneet lapsemme äiti-lähihuoltajana, joten meillä on kosketuspinta äitien näkemyksistä, lähivanhempi-isien kokemuksista olemme muodostaneet mielikuvan lähinnä median kautta. Termit uusi isyys ja uudet isät esiintyvät usein tämänhetkisissä perhekeskusteluissa. Uusi isyys on sitä, että isäkin kykenee pitämään huolta, rakastamaan ja hoivaamaan lapsiaan aivan yhtä hyvin kuin äiti (Väestöliitto 2017). Isän, niin myös lähivanhempi-isän, rooli on selvästi muuttumassa yhteiskunnassamme.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on selvittää lähivanhempi-isien kokemuksia isyydestä ja osallisuudesta lapsen arkeen. Opinnäytetyöhömmme haimme niiden isien kokemuksia, joiden luona lapset asuvat vakituisesti ja joiden elämästä ja arjen sujumisesta isä on suurimman osan aikaa vastuussa. Jokainen kertomus on todellinen tapaus ja edustaa sellaisenaan laadullisesti tutkimukseen sopivaa aineistoa. Moneen tarinaan perehtyessä saa laajalaisen näkemyksen aiheesta. Opinnäytetyömme aineisto kerätään lähivanhempi-isien kirjoittamista kertomuksista, joissa he kuvailevat elämäänsä ja arkeen lähivanhempiana.

2 Perheen murrosvaiheet Suomessa

Tarkasteltaessa isyyttä suhteessa äitiyteen on äitiys nähty lapsuuden suojatekijänä, kun taas isyys pääasiassa riskinä. Isyyttä ei valitettavasti asiantuntijapuheenvuoroissa tai vanhemmuutta arvioitaessa nähdä juuri koskaan äitiyttä parempana, oli äitiys millaista tahansa. Isyys tai isyyden tehtävä onkin määritelty tai nähty lähinnä naisten tarpeiden kautta. (Lehtonen 2007, 52.)

Vuosisadan vaihde - lapsen huolto kuuluu isälle

Vuosisadan vaihteen alussa äitimyyttikäsitykset miehen roolista lapsen elämässä eivät aiheuttaneet haittaa, koska miehiä ei aina osattu nähdä tärkeänä osana lapsen elämää ja kehitystä, vaikka useimmiten isät kuitenkin olivat mukana lapsen arjessa. Avioerot olivat myös harvinaisia ja lapsen huoltajuus kuului tuolloin lainsäädännön mukaan ensisijassa miehelle. (Lehtonen 2007, 54.)

Lainvalmistelulautakunnan mietinnössä vuodelta 1913 on nähtävissä ensimmäiset askeleet kohti äitimyyttistä nykytilaa:

Kun nykyisen lainsäädännön mukaan miehen edusmiehisyydestä myöskin johtuu hänen oikeutensa määrätä lapsista, niiden kasvatuksesta, elatuksesta ym., on tarvis, kun ryhdytään edusmiehisyyttä poistamaan, ottaa myöskin nämä seikat järjestettäviksi, vaikkeikaan ne varsinaisesti kuulu nyt lähinnä käsiteltävänä olevaan lainsäädäntöalaan. Enemmän kuin kenties mikään muu nykyisen lain miehelle myöntämistä oikeuksista on tänä puheenalainen naisten keskuudessa katsottu sotivaksi aviovaimon luonnollisempaa oikeutta vastaan pitää huolta sisällä. Perhe määriteltiin yhä enemmän materialististen teorioiden mukaan ja lapsistaan, ja kiihkeästi on siihen vaadittu oikeudenmukaisesti katsottu muutos. Millä tapaa tässä parannus olisi toimeen pantava, sitä ei kuitenkaan ole voitu lähemmin osoittaa. (Lehtonen 2017, 55.)

Tämä miehen edusmiehisyydslainsäädäntö kumottiin vuonna 1930, jota ennen nainen lähes poikkeuksetta menetti lapsensa avioerossa (Lehtonen 2007, 55).

Äitimyytin korostaminen

Toisen maailmansodan aikana äitimyyttä korostettiin, mikä vaikutti vahvasti lapsen huoltoon. Sodan aikana politiikkaan kuului samanaikaisesti korostaa voimakkaasti väkivaltaisen ja taistelevan sankarimiehen sekä hellän ja hoivaavan äidin eroa. Hoivaava ja hellä isä ei oikein soveltunut sotilaaksi koulutautuvan pojan tai miehen malliksi. Sotien jälkeinenkin aika korosti ja ihanoi Suomessa kotiäitiyttä. Pyrkimyksenä oli palauttaa sotavuosien aikana työelämäänsä siirtyneet naiset takaisin kotiäideiksi huolehtimaan kodista ja lapsista. (Lehtonen 2007, 55.)

Naisliike alkoi sotavuosien jälkeen vaikuttaa voimakkaasti lapsenhuoltokäsityksiin. Näihin liittyivät monet lait ja uudistukset, ja niiden tarkoituksena oli ensisijaisesti parantaa naisen asemaa. Yhteiskunta halusi muun muassa etsiä äidin maa-kaajat eli naiset, jotka olivat synnyttäneet lapsen vaikka eivätkä olleet lapsen isän kanssa avioliitossa. Isät piti saada tunnustamaan tekonsa ja häpeämisen lisäksi heidät velvoitettiin maksamaan naisen sekä syntyneen lapsen elatus. Äidit nähtiin sorrettiina, lastensa eteen kaikkensa tekevinä ylivertaisina äiteinä, kun taas isät vastuutaan pakoilevina usein juoppoina sekä väkivaltaisina miehinä. (Lehtonen 2007, 56.)

Perhekontrolli

Yhteiskunta asiantuntijoineen alkoi 1960-luvulla kontrolloida yhä enemmän perheitä sekä myöhemmin myös suoraan lapsia ja heidän asemaansa perheen sisällä. Perhe määriteltiin yhä enemmän materialististen teorioiden mukaan koska se muuttui esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten keskuudessa aina lähinnä äidin ja lapsen suhteeksi. Äitimyyttä korostavista teorioista poisjääneen isän merkitys alkoi tutkimuksissa näkyä vasta sitten, kun perherakenteiden muutokset ja yhteiskunnan kriisit tuottivat yhä enemmän isättömiä lapsia. (Lehtonen 2007, 56 - 57.)

Äitimyytti korostui erityisesti kun puhuttiin ydinperheen ulkopuolisesta lapsenhuollosta, joka näkyi selvästi myös tilastoaineistoissa ja erilaisissa tutkimustuloksissa. Isän rooli ja isyys näyttääkin määrittävän perheessä tänä päivänä lähes täysin äidinvallan alaiseksi resurssiksi ja alueeksi, jonka sisällön ja muodon ensisijaisesti äiti saa määrätä. Isän rooli perheessä on olla äidin apulainen, ja jos

perhe hajoaa, äiti etsii tarvittavan avun ja palvelut muualta yhteiskunnasta. Isää ei enää tarvita, joten hän saa mennä. Samalla lasten ja isän suhde voidaan katkaista. Kaikki tämä tapahtuu perheammattilaisten ja oikeustoimen ihmisten ohjauksessa, myös usein riippumatta siitä minkälainen suhde isällä ja lapsilla on ollut, tai kuinka isä on lapsiaan hoitanut. Lapsen arjesta yhteiskunnallisesti puhuttaessa sadan vuoden aikana voidaankin puhua muutoksesta isän vallasta, täydelliseen äidin valtaan. (Lehtonen 2007, 56 - 57.)

Uusi isyyslaki 1970 - luvulla säätöi lain elatuksesta ja isyyden tunnustamisesta. Lain mukaan avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyyden vahvistaminen tai tunnustaminen loi velvoitteen elatukseen, mutta se ei kuitenkaan luonut lapsen isälle oikeutta lapsen huoltoon. Laki lapsen huolto- ja tapaamisoikeudesta laadittiin vasta 1980 - luvun puolivälissä. (Lehtonen 2007, 56.)

Isyyden oheneminen - vahvistaminen

Isyydestä ja sen muuttumisesta on puhuttu paljon. 1980-lukua on kutsuttu isän vuosikymmeneksi, koska silloin miehiä alettiin patistamaan yhä aktiivisempaan vanhemmuuteen sekä kotitöiden tasa-arvoisempaan jakamiseen, kun taas 1990-luvulla painotettiin lapsen ja isän suhdetta. (Kröger 2007,173.) Huttunen (2001) toteaaakin, että ns. isyyden ohenemista pitäisi pyrkiä estämään sekä vahvistamista tukemaan. Isyyden ohenemisella tarkoitetaan ajattelutapaa, missä isyyttä pidetään vain juridisena tai biologisena asiana. Vahvistamisella taas ajatellaan isyyttä laaja-alaisena sitoutumisena isyyteen. Yhteiskunnallisesti asia ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen. Esimerkki ohenevasta isyydestä on se, että mies pakotetaan psykologiseksi tai sosiaaliseksi isäksi, vaikka hän ei sitä halua. Onko takeita, että mies isyyteen pakotettuna myöhemmin oivaltaa oman vastuunsa sekä kehittyä lapselleen merkitykselliseksi ja vastuulliseksi vanhemmaksi? Voitaisiinko ajatella, että se joka haluaa, on vanhempi ja sen joka ei halua, ei myöskään tarvitsi olla vanhempi. (Huttunen 2001, 194.)

Lehtosen mukaan (2007, 52) vallalla on kolme periaatetta. Nainen nähdään hyvänä äitinä lähes poikkeuksetta. Tätä ajattelua tukee perusoletus lapsen huol-

losta, jossa naiset ovat luonnostaan miehiä parempia vanhempia sekä lapsiperheen arjesta huolehtijoita. Toiseksi ajatellaan, että lapset pitävät äitiä tärkeämpänä verrattaessa isään, varsinkin kun lapset ovat pieniä. Kolmantena oletuksena ajatellaan, ettei tasa-arvon tule koskea asioita tai alueita, joissa on perinteisesti vallinnut äidin tai naisen ylivalta suhteessa mieheen. (Lehtonen 2007, 52.)

Usein myös koulutetut perheammattilaiset ajattelevat, että äiti on parempi huoltaja, jos päätetään lapsen edusta kriisitilanteessa. Sosiaalitoimen ja oikeuslaitosten päätöksiä ohjaakin hyvin pitkälti asenne, joka katsoo äidin olevan parempi huoltaja. Eettisesti ja moraalisesti se on arveluttavaa sekä nykypäivän lainsäädännön hengen vastaista toimintaa. (Lehtonen 2007, 53.)

Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen muodostuminen

Lapsen kiintymyssuhdetta vanhempiinsa on tutkittu, ja monet asiantuntijat ovat saaneet sellaisia tutkimustuloksia, jotka vahvasti kyseenalaistavat äitimyyttistä ajattelua. Turvallisen kiintymyssuhteen syntymisessä omat vanhemmat ovat avainasemassa. Lapsuudessa saadut hyvät hoivakokemukset, oman jälkeläisen odottaminen sekä itsensä kaltainen geneettinen samankaltaisuus sekä myös perityt temperamenttiset yhtäläisyydet auttavat molempia vanhempia luomaan vauvaan psyykkisen suhteen ja helpottamaan synkronista varhaista vuorovaikutusta sekä luomaan turvallisen rakkauden ja kiintymyssuhteen. (Lehtonen 2007, 58.)

Tutkimusten valossa jo pieni vauva pystyy solmimaan turvallisen kiintymyssuhteen kolmen-neljän aikuisen kanssa. Yleensä lapset kiintyvät molempiin vanhempiinsa. Perustellusti voidaan kysyä, miksi vain äidin ja lapsen välistä kiintymystä kunnioitetaan ja korostetaan? Isät ovat yhä hoivaavampia lasten varhaislapsuudessa, lapsen ja isän välille on muodostunut tärkeä kiintymyssuhde. Miksi isyyden kohdalla kiintymyssuhteen katkaiseminen ja lapsen ja isän erottaminen on avioeron sattuessa sallittua? (Lehtonen 2007, 58.)

Vanhemmuutta pitäisikin arvostaa elämänikäisenä sitoumuksena, josta ei voi erota ja josta ei voi sivuuttaa toista vanhempaa pois. Vaikka parisuhde päättyy ja yhdessä asuminen loppuu, vanhemmuus on silti olemassa. Onkin tärkeä miettiä sitä, kuinka eroa käsitellään ja kuinka huolehditaan siitä, että lapsi selviäisi erosta

ja sen seurauksena tulevista muutoksista mahdollisimman vähin kolhuin. (Koiso-Kanttila 2009, 171–174.)

3 Perheen määrittely ja perhemuodot

Perheen voivat muodostaa yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, toinen vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot ja parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Perheet jaotellaan lapsettomiin tai lasten kanssa asuviin aviopareihin (sisältäen rekisteröidyt mies- ja naisparit), avopareihin sekä yhden vanhemman perheisiin. (Tilastokeskus, 2016.)

Perhekäsitys vaihtelee eri kulttuureissa ja eri aikakausina. Suomalainen perhekäsitys on suppeampi verrattaessa moniin muihin maihin. Perheen erottaa muista sosiaaliryhmistä sosiaaliset, juridiset ja tunteenomaiset siteet sen jäsenten välillä. (Taskinen 1994, 3.)

Perhekäsitykset ja perhemuodot ovat muuttuneet paljon viimeisten vuosikymmenten aikana. Muutosten syinä ovat mm. avioerojen lisääntyminen sekä samaa sukupuolta olevien pariin mahdollisuus rekisteröidä virallisesti parisuhteensa. Eri perhemuotojen kirjo laajenee tulevaisuudessa, kun uuden adoptiolain mukaan samaa sukupuolta olevat avioparit voivat adoptoida lapsen Suomessa. (Avoliittolaki 411 / 1987.)

3.1 Perhemuotoja

Ydinperhe on yleisin perhemuoto länsimaissa. Se on kahden avoliitossa olevan aikuisen ja heidän lastensa perhemuoto (Taskinen 1994, 5). Yleistyviä lapsiperhemuotoja ovat avoliittopohjaiset kaksivanhempaiset perheet sekä äidin ja lapsen tai lasten muodostamat yksivanhempaiset perheet.

Uusperhe on perhe, jossa vanhempien kanssa asuu yksi tai useampi lapsi parisunnan aiemmista liitoista. Perheessä voi asua myös parin yhteisiä lapsia. Uusperheiden määrä on vuosien saatossa yleistynyt Suomessa, koska moni avoliitto päättyy eroon. Jaakkola & Sääntti (2006, 6) toteavat, että erona perinteiseen ydinperhemalliin uusperheessä joko naisella, miehellä tai molemmilla on oma aiempi

ydinperhemenneisyytensä. Koska uusperheillä on menneisyys ydinperheinä, elävät vanhat perheet jollain tapaa uusperheissä. Vanha perhe kulkee uusperheen elämässä aina mukana, esimerkiksi muualla asuvien lasten tapaamisina, elatusvelvollisuutena sekä yhteishuoltona. Vuosittain 13 000 avioliittoa päättyy Suomessa eroon, mikä koskettaa noin 30 000 lasta tai nuorta. (Tilastokeskus 2016.)

Käsitteellä sateenkaariperhe tarkoitetaan erilaisia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden lapsiperheitä. Tällaisia perheitä ovat esimerkiksi nais- ja miesparien lapsiperheet. Perhemuodot sateenkaariperheiden sisällä ovat moninaisia, ja käsitteellä sateenkaariperhe halutaan tuoda esille erilaisten sateenkaariperheiden kirjoa. Suomen adoptiolain mukaan vain aviopuolisot voivat adoptoida lapsen yhdessä. Uuden avioliittolain (411/ 1987) astuttua voimaan 1.3.2017 myös samaa sukupuolta olevat henkilöt ovat voineet solmia avioliiton. Heillä on myös oikeus adoptoida lapsi yhdessä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Yhden vanhemman perheessä toinen vanhemmista asuu lasten kanssa ilman puolisoa. Vanhempi voi olla silloin joko lapsen yksinhuoltaja tai yhteishuoltaja. Yksinhuoltaja vastaa yksin lapsen kasvatuksesta. Yhteishuoltaja sopii lapsen asioista yhdessä toisen vanhemman kanssa. (Infopankki 2017.) Vuonna 2015 viidennes alle 17-vuotiaista lapsista asui vain äidin kanssa, kun vastaava luku oli kymmenen vuotta sitten 19 prosenttia. Vastaavasti neljä prosenttia lapsista asui vain isän kanssa, mikä on täysin sama prosenttiosuus kuin vuosikymmen aiemmin. (Tilastokeskus 2016.) Kulttuurisesti yksinhuoltajuus ei siis ole enää poikkeava ilmiö, vaan hyväksyttävä tapa elää ja olla perhe.

3.2 Isät ja isyys

Kielitoimiston sanakirjan mukaan isyys tarkoittaa isänä oloa, isän sukulaisuussuhdetta lapseensa (Kielitoimiston sanakirja 2017).

Viime vuosikymmenten aikana tapahtunut perhemuotojen murros on vaikuttanut myös siihen, minkälaista isyys on tänä päivänä. Vielä 1980-luvun alussa jopa 90 prosenttia lapsista syntyi aviopareille, kun tänä päivänä yli 40 prosenttia lapsista syntyy avioliiton ulkopuolella. Tämän lisäksi perheiden ensimmäisistä lapsista yli

puolet syntyy avopareille. Myös yksinhuoltajaisien määrä on lisääntynyt yhteiskunnassamme tasaisesti vuosikymmenten aikana. (Eerola & Mykkänen, 17). Yksinhuoltajaksi (lähivanhemmaksi) tulemisen tavoissa on ajan mittaan tapahtunut paljon muutoksia. 1900 - luvun alussa yksinhuoltajuus ei ollut harkittu valinta, vaan syy miksi isä oli perheen ainut huoltaja, oli lähes poikkeuksetta äidin ennenaikainen kuolema. 2000 - luvulla yksinhuoltajaksi tullaan yleensä avo- tai avioeron seurauksena. (Huttunen 2001, 97: Forssen, Haataja & Hakovirta 2009, 43.)

Lähivanhempi-isät voidaan jakaa neljään eri ryhmään:

1. leskeksi jääneet miehet
2. eronneet miehet, jotka ovat saaneet lapsen tai lapset asumaan luokseen vasta käräjöinnin tuloksena
3. eronneet miehet, jotka ovat päätyneet ex-puolisonsa kanssa sopuratkaisuun siitä, että lapsi/lapset asuvat isän kanssa, vaikka äidinkin luona asuminen olisi ollut mahdollista
4. eronneet miehet, joilla ei ollut käytännössä muuta mahdollisuutta kuin ottaa lapset luokseen asumaan. (Huttunen 2001, 120–121.)

Suomessa lapset jäävät eron jälkeen yleensä äidille, sillä äidin asema ensisijaisena vanhempana on yhä vahva. Eron johdosta yksinhuoltajaksi päätyneet isät ovat kautta aikojen saaneet todistella isyyttään. Kahden tasaväkisesti hyvän vanhemman erotessa sosiaalityöntekijä kallistuu yleensä aina äidin kannalle. (Huttunen 2001, 121.)

Isyydestä puhutaan yleisesti miehen henkilökohtaisena valintana, äitiys taas nähdään yhteiskunnallisena tehtävänä. Miehen jäädessä kotiin hoitamaan lapsia nähdään se perheen sisäisenä ratkaisuna sekä miehen henkilökohtaisena valintana, ei tasa-arvokysymyksenä. Jos lapsi asuu eron jälkeen isän luona, oletetaan usein, että äidillä on päihdeongelma, vakava sairaus tai että äiti on kuollut. (Kröger 2009, 173- 174.)

3.3 Uusi isyys ja uudet isät

Uusi isyys ja uudet isät ovat käsitteitä, jotka esiintyvät tämän päivän keskusteluissa isänä olemisesta. Tutkimukset osoittavat, että nykypäivänä isät osallistuvat omia isiään ja isoisiään aktiivisemmin perhe-elämään ja lasten kasvatukseen: jaetaan arkea sekä kotitöiden tekemistä perheessä. Uusista isistä ja uudesta isyydestä puhutaan silloin, kun isäkin osallistuu perhe-elämään, kotitöihin ja lasten hoivaan. Uusi isyys on siis sitä, että isäkin kykenee pitämään huolta, rakastamaan ja hoivaamaan lapsiaan aivan yhtä hyvin kuin äiti. (Väestöliitto 2017.) Myös isyystutkijoiden mukaan isät näyttäytyvät tänä päivänä hoivaavina ja osallistuvina vanhempina, jos he kokevat isyyden mielekkäänä, ja nimenomaan heidän omista lähtökohdistaan sekä elämäntilanteestaan johtuvana valintana. (Kröger 2009, 173.)

Isyysvapaata vanhempainvapaakauden jälkeen (1–54 arkipäivää) käytti 34 % isistä vuonna 2014. Ennen vuotta 2013 vanhempainvapaan jälkeen pidettävää isän vapaakiintiötä kutsuttiin isäkuukaudeksi. Isäkuukauden käyttäjien lukumäärä kahdeksankertaistui sen voimassaoloaikana 2003–2012. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2017.)

4 Lapsen huolto ja tapaamisoikeus eron jälkeen

Vanhemmat sopivat eron jälkeen lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatusasioista. Lapsen huollosta voidaan sopia niin, että huolto uskotaan molemmille vanhemmille yhteisesti (yhteishuolto). Vaihtoehtoisesti lapsi asuu toisen vanhempansa luona, jos vanhemmat eivät asu yhdessä. Lapsen huolto voidaan uskoa yksin toiselle vanhemmalle (yksinhuolto), jolloin lapsella on oikeus vanhempien sopimalla tavalla pitää yhteyttä ja tavata sitä vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.) Tuomioistuin voi myös antaa tarkempia määräyksiä yksin- tai yhteishuollon toteuttamiselle ja tapaamisjärjestelyille, jolloin ratkaisu pyritään räätälöimään perheen yksilöllisten piirteiden tai tarpeiden perusteella (Karttunen 2010, 21).

Lasta koskevien sopimusten erityisluonteena on kysymys siitä, keitä asianosaiset näissä sopimuksessa ovat ja miten lapsen ja vanhemman suhteen luottamuksellisuutta kannattaisi tarkastella. Sopimukset solmitaan vanhempien kesken, mutta ne saavat merkityksen lapsen ja vanhemman suhteessa ja lapsen arjen järjestämisessä. (Koulu 2014, 203 - 2014.)

Sopimus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on tehtävä kirjallisesti ja se on esitettävä vahvistettavaksi sen kunnan sosiaalilautakunnalle, missä lapsella on asuinpaikka. Yleensä sopimus tehdään kunnan lastenvalvojan luona, joka vahvistaa tehdyn sopimuksen. Sopimuksen vahvistavan sosiaalityöntekijän on varmistuttava siitä, että sopimus on lapsen edun mukainen ja että lapsen omat toivomukset ja mielipiteet on otettu huomioon. Sosiaalitoimen vahvistama sopimus on voimassa ja voidaan panna täytäntöön niin kuin tuomioistuimen antama lainvoimainen päätös. (Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 619/ 1996.) Huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta tai jos hän avioituu ennen kahdeksantoista vuoden ikää (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/ 1983).

Mikäli vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, vanhemmat yhdessä, toinen vanhemmista, huoltaja tai sosiaalilautakunta voivat hakea päätöstä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta käräjäoikeudelta. Tässä tapauksessa tuomioistuin lähtökohtaisesti hankkii olosuhdeselvityksen sen kunnan sosiaalilautakunnalta, missä lapsella ja vanhemmilla on virallinen asuinpaikka. Lasta tulee aina kuulla ikäkauden mukaisesti huolto- ja tapaamiskiihän yhteydessä sekä lapsen omat toivomukset ja mielipide on selvitettävä ennen päätöksen tekoa. Lapsen kuulemista koskevan säännöksen tarkoituksena on estää sellaiset tilanteet, että lapsi joutuisi tahtomattaan vanhempiensa keskinäisten ristiriitojen osapuoleksi tai että lapsi joutuisi suoraan ilmaisemaan haluaako hän tavata toista vanhempaansa. (Peuralahti 2012, 74.) Termiä lapsen kuuleminen käytetään lapsenhuoltolaissa oikeuskäsittelyn yhteydessä, muissa lapsen huoltoa ja tapaamisasiaa koskevissa asiayhteyksissä käytetään yleisesti termiä lapsen toivomusten ja mielipiteen huomioon ottaminen (Karttunen 2010, 22 - 24).

Lapsen etu on keskeinen käsite lastensuojelulaissa (Karttunen 2010, 21). Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/ 1983). Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklan mukaan lasta koskevissa päätöksissä on aina ensisijaisesti harkittava lapsen etu (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Käsitteenä lapsen etu tulee parhaiten ymmärretyksi, jos tulkitsemme sen käyttöä lasta koskevassa päätöksenteossa ratkaisun oikeellisuuden takeena sekä kontrollimekanismina (Koulu 2014, 309).

Lapsen edun arvioinnissa syy-seurausajattelu ovat aikojen saatossa muuttuneet. Aikoinaan korostettiin menneisyyttä eli se vanhemmista, joka tuomittiin avioeroon syylliseksi, ei voinut saada lapsen huoltoa. Nykyinen voimassa oleva laki ohjaa arvioimaan sitä, miten lapsen huolto- ja tapaamisoikeus parhaiten toteutuu tulevaisuudessa. Nykyään arvioidaan esimerkiksi sitä, kumman vanhemman hoidossa lapsen yhteydenpito toiseenkin vanhempaan toteutuu parhaiten. (Karttunen 2010, 21 - 22.)

Tapaamisoikeuden käsite

Lapsen huolto on tapaamisoikeudesta erillinen asia. Lapsen tapaamisoikeudella tarkoitetaan lapsen oikeutta tavata ja pitää yhteyttä siihen vanhempansa, jonka kanssa hän ei asu. (Peuralahti 2012, 13, 24.) Huollosta erillisenä asiana tapaamisoikeus kirjattiin lakiin (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361 / 1983) ensimmäistä kertaa vuonna 1983 lapsen oikeutena. Lailla haluttiin turvata lapsen oikeus molempiin vanhempiinsa, vaikka vanhempien välinen suhde olisikin katkennut. Tapaamisoikeus on riippumaton siitä, onko lapsi yksin-vai yhteishuollossa. (Karttunen 2010, 20.) Huoltajat vastaavat lähtökohtaisesti yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset. Sen sijaan tapaamisoikeudessa on yksinomaan kyse lapsen oikeudesta pitää yhteyttä muualla asuvaan vanhempansa ja tavata tätä (Peuralahti 2012, 22).

Vuonna 2016 lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta vahvistettiin 47 283 sopimusta. Näissä sovittiin lapsen huollosta 31 421 kertaa, tapaamisesta 22 542 ja asumisesta 17 347 kertaa. Huoltosopimuksista 93 prosentissa sovittiin

yhteishuollosta, kuudessa prosentissa yksinhuollosta äidille ja yhdessä prosentissa yksinhuollosta isälle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Uusi isyyslaki ja lapsenhuoltolain lainsäädännön uudistushanke

Vuonna 2016 voimaan tulleen Isyyslain (11 / 2015) mukaan äidin oikeudesta vastustaa lapsen isän selvittämistä luovuttiin. Tällä pyritään edistämään lapsen oikeutta tietää molemmat biologiset vanhempansa. Äidin sijaan päätöksen isyyden selvittämisen keskeyttämisestä voisi rajatuissa tilanteissa tehdä lastenvalvoja. Lastenvalvojen velvollisuus selvittää isyys laajentui koskemaan myös 15 - 17 vuotiaita, kun aikaisemmin oikeus päättyi lapsen täytettyä 15 vuotta. Lapsella, joka on täyttänyt 15 vuotta, olisi kuitenkin oikeus kieltää isyyden selvittäminen.

Miessakit ry:n isätyöntekijä Ilmo Sanerin mukaan lasten huoltoon ei uudella isyyslailla ole aivan suurta merkitystä, kuitenkin ehkä valveutuneiden nuorten isien on helpompi nyt vahvistaa huoltajuus eli yhteishuoltajuus äidin kanssa (Saneri 2017).

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistus on kirjattu pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmaan 29.5.2015. Lapsenhuoltolain (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361 / 1983) uudistamista ja lainsäädännön tarkistamista pidetään tärkeänä ja ajankohtaisena hankkeena, koska perherakenteet sekä käsitykset perheestä ja lapsen asemasta ovat muuttuneet. Perheiden monimuotoisuus on lisääntynyt ja eroperheissä elävien lasten määrä on kasvanut. Lapsen yhteis- tai yksinhuoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta koskevat käsitteet on koettu vaikeiksi ja epäselviksi. On esitetty, että käsitteet olisi tämän vuoksi määriteltävä laissa. On myös ehdotettu siirtymistä lapsen huollon ja tapaamisoikeuden käsitteistä vanhempainvastuun käsitteeseen. Uudistuksessa mietitään myös lapsen osallisuuden lisäämisen toteuttamistapoja sekä lapsen äänen ja edun varmistamista sekä tuomioistuinprosessissa että sosiaalitoimessa. (Oikeusministeriö 2016.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää lähivanhempi-isien kokemuksia isyydestä ja osallisuudesta lapsen arkeen, sekä saada myös tietoa niistä asioista, joita isät pitävät tärkeinä lähivanhempihuoltajana ollessaan.

Kielitoimiston sanakirjan mukaan lähivanhempi tarkoittaa erillään asuvista vanhemmista puhuttaessa lapsen kanssa asuvaa vanhempaa, lähihuoltajaa, ja yksinhuoltaja perheen ainoaa huoltajaa. Yksinhuoltajaisä tarkoittaa isää, joka on yksinhuoltaja (Kielitoimiston sanakirja 2017).

Opinnäytetyössämme termillä lähivanhempi-isä viittaamme termiin yksinhuoltajaisä. Tilastokeskuksen tilastoissa ei erotella lähivanhempaa ja yksinhuoltajaa erilleen, vaan tilastot on luotu ainoastaan lapsen asumisen perusteella. Eli termi yksinhuoltaja voi tarkoittaa lapsen virallisesta hollosta sovittuja ratkaisuja, tai yleisemmällä tasolla lapsen jokapäiväisestä hoidosta vastaavaa vanhempaa (lähivanhempi). Tarkkaa tilastoa siitä, onko lähivanhempi-isä myös yksinhuoltaja, ei siis ole mahdollista saada.

Koska tarkastelemme isien omakohtaisia kokemuksia, käytämme työssämme lähestymistapana kvalitatiivisista eli laadullisesta tutkimusta. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen ja pyrkimys tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat esimerkiksi ihmisten suosiminen tiedonkeruun instrumenttina sekä sellaisten metodien suosiminen, joissa tutkittavan näkökulmat ja ääni saadaan kuuluviin ja näkyväksi. Myös kohdejoukon tarkoituksenmukainen valinta, ei satunnaisotoksen käyttäminen, on tyypillinen laadullisen tutkimuksen piirre. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston jokaista tapausta käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161 - 164.) Aineiston ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus ovat myös ominaista kvalitatiiviselle tuotannolle (Alasuutari, 2001, 84).

Opinnäytetyömme tutkimuskysymys on:

- Millaisena isät kokevat lähivanhempana isyyden?

Opinnäytetyömme tavoite on tehdä lähivanhempi-isä näkyväksi yhteiskuntamme tasavertaisena lapsen huoltajana sekä herättää keskustelua lähivanhempi-isään liittyvistä mahdollisista ennakkoluuloista.

Tutkimuksen kohde ja aineistonkeruu

Opinnäytetyömme toteutettiin isien omakohtaisten kertomusten pohjalta. Opinnäytetyöhömme haimme niiden isien kertomuksia, joiden luona lapset asuvat vakituisesti ja jotka ovat suurimman osan aikaa vastuussa lasten elämästä ja arjen sujumisesta. Halusimme nimenomaan tarkastella tutkimusaineistoa isien omien kokemusten ja ajatusten kautta.

Tarkoituksemme oli, että isät kirjoittavat arjestaan muutaman apukysymyksen avulla tai vapaasti, ilman annettuja kysymyksiä. Apukysymysten avulla saadaan esille sellaisia näkökulmia, joita tutkijat eivät etukäteen välttämättä osaa ajatella (Hirsjärvi ym. 2009, 198). Apukysymyksemme olivat: Miten lähipiirisi ja eri viranomaiset ovat suhtautuneet sinuun, onko sinulla ollut tukiverkostoja, millaista arkesi on tai on ollut?

Lähetimme saatekirjeen sähköisesti (liite 1) Yhden Vanhemman Perheiden Liitolle tammikuussa 2017. Yhden Vanhemman Perheiden Liiton lehteen Muuttuva Perhe sekä liiton nettisivuille saimme ilmoituksen työstämme. Myös liiton aluekoordinaattorit lupautuivat kartoittamaan oman alueensa mahdollisia kertomusten kirjoittajia. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry on lastensuojelujärjestö, jonka tavoitteena on parantaa yhden vanhemman perheiden sosiaalista, taloudellista ja oikeudellista asemaa. Liitto tekee edunvalvontaa ja vaikuttamistoimintaa sekä edistää ja järjestää yhden vanhemman perheiden keskinäistä vertaistukea. (Yhden Vanhemman Perheiden liitto 2017.)

Lähetimme saatekirjeen (liite1) myös Miessakit ry:lle tammikuussa 2017. He lupautuivat jakamaan saatekirjeen jäsenistölleen. Miessakit ry:n toiminta-ajatuk-

sena on pitää huolta miesten elämää tukevien yksilöllisten, yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten rakenteiden vahvistamisesta parantaakseen miesten kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Miessakit ry 2017.)

Pyysimme kirjoittajia palauttamaan kertomukset sähköpostiimme huhtikuun 2017 loppuun mennessä.

Yhden Vanhemman Perhe liiton ja Miessakit ry:n kautta emme saaneet yhtään kertomusten kirjoittajaa. Kirjoittajat, seitsemän isää, löytyivät sosiaalisen median, lähinnä Facebookin, ja tuttavapiirimme kautta. Saatekirjeen lähetimme löytämillämme kertomusten kirjoittajille sähköpostilla, suurin osa isistä myös palautti tarinansa meille sähköisesti. Hyvä aineisto ei vielä takaa onnistunutta tutkimusta mutta toisinpäin asia on selvä: hyväkin tutkimusasetelma saattaa kaatua nopeasti siihen, että aineisto on kerätty huonosti tai aineiston avulla ei voida vastata validisti asetettuun tutkimusongelmaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 168.)

6 Aineiston analyysi

Analysoimme saamiamme isien kertomuksia kvalitatiivisin eli laadullisen menetelmin. Käytimme menetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan muun muassa yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja sisältöjä yhdistellen. Aineistolähtöinen sisällön analyysi tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta lähtien. Analyysissä on tärkeää pohtia aineiston rajausta siten, että aineiston analysointi on järkevää ja mielekästä. Kun tarvitaan perustietoa jonkin tietyn ilmiön tarkastelusta, on aineistolähtöinen analyysi hyvä menetelmä. (Eskola & Suoranta 2008, 19.) Aineistolähtöisen sisällön analyysin tarkoitus on järjestää aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon kuitenkin niin, että saatu informaatio ei muutu. Hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota, jotta voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja / tai eroavuuksia kuvaavia käsitteitä. Klusteroinnissa luodaan pohja kohteena olevan tut-

kimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisen tiedon kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Aineiston klusteroinnin katsotaan olevan osa abstrahointiprosessia. On tärkeää muistaa, että pelkistetyt ilmaisut itsessään eivät ole vielä tuloksia, vaan niistä pitäisi kyetä tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä, jotka kertovat tutkimuksen sanomasta. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 48.)

Aloitimme aineistomme käsittelyn käymällä jokaisen isän kirjoittaman kertomuksen yksitellen läpi. Avasimme kertomusten sisältöä ja merkityksiä kokoamalla Excel - taulukkoon tutkimuksemme kannalta merkityksellisiä lauseita. Löydettyämme kertomuksista yhtäläisyyksiä ja samankaltaisia teemoja loimme yhtäläisyyksille värikoodit. Jokaiselle värille annoimme sisältöä kuvaavan nimen eli alaluokan. Lopuksi ryhmittelimme alaluokat yläluokiksi niitä yhdistävien tekijöiden mukaan.

7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimustyöhön liittyy useita eettisiä kysymyksiä, jotka on huomioitava ja joihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Eettisesti hyvä tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Opinnäytetyömme eettisiä lähtökoh-
tia olivat aineiston tuottaneiden kirjoittajien anonymiteetti, kirjoituksista saatujen tietojen pysyminen luottamuksellisena sekä vapaaehtoinen suostuminen tutkimukseen. Opinnäytetyössämme otimme eettisyyden huomioon monin eri tavoin. Saatekirjeessä mainitsimme opinnäytetyömme eettiset lähtökohdat, kertomusten käytön vain tutkimuksessamme, sekä materiaalin asianmukaisen hävittämisen opinnäytetyön valmistuttua. Teoria-aineistona käytimme Internet-julkaisuja ja alan kirjallisuutta. Myös se, että tutkimuksen kaikki eri vaiheet kuvaillaan, tarkkaan parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232).

8 Tutkimuksen tulokset

Seitsemän lähivanhempi-isän kirjoittamista kertomuksista nousi kaksi pääteemaa, isän osallisuus ja voimaantuminen.

8.1 Osallisuus

Osallisuus määritellään sen mukaan mistä kontekstista sitä tarkastelee. Sosiaalinen osallisuus kuvataan tunneperäisenä, henkilökohtaisena tai subjektiivisena ilmiönä, joka syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Keskeisimmät osat ovat tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön tai yhteiskuntaan sekä subjektiivinen vaikutelma vaikutusmahdollisuuksista oman elämän kulkuun. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin laitos 2016.)

Osalle kirjoittajista erosta on jo monta vuotta ja ero lapsen äidistä oli ennalta-arvaamaton tilanne. Kirjoittajat kertoivat, että lähivanhemmuus ei itsessään ole ollut heille tietoinen valinta, mutta he ovat joutuneet tilanteeseen, jossa muita vaihtoehtoja ei ole ollut, koska lasten äiti ei ole eron jälkeen halunnut olla tekemisissä lapsen huoltoon ja tapaamisiin liittyvissä asioissa.

Äiti jätti meidät varsin rumasti, pojan dumppasi minulle ja sanoi: minua ei vittuakaan kiinnosta.

Ero tuli yllätyksenä 20 avioliittovuoden jälkeen. Äiti totesi lasten kuullen: eiköhän me olla vain kavereita, muutan pois.

Nyt on vain isi. Ja minun pitäisi olla lapselle nyt sekä isä että äitikin, omalla tavallani.

Osa kirjoittajista on yrittänyt pitää yhteyttä lapsen äitiin, jotta lapsella olisi molemmat vanhemmat elämässään. Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) korostaa, että eronkin jälkeen vanhemmilla säilyy vastuu lapsesta, ja lapsella oikeus molempiin vanhempiin. Kuitenkin äidin välinpitämättömyys ja halu ottaa vastuuta lapsen elämästä ovat olleet asioita, joiden takia yhteydenpito on kokonaan jäänyt. Aikojen saatossa onkin monen kirjoittajan mielestä ollut paras vaihtoehto hakea yksinhuoltajuutta.

Äiti oli kuvioissa vain pari vuotta, sen jälkeen ei näkynyt eikä kuulunut, mikä on hyvä.

Äiti ilmoitti, että ei enää halua nähdä lasta. Kukaan ei kieltänyt, mutta hän päätti näin, sanoi lastenvalvojallekin niin.

Olen tarjonnut yhteistyövanhemmuutta äidille alusta alkaen eromme jälkeen. Vanhemmuus ei käsittäkseni ollut eron taustalla, näin aluksi luulin ja viesti puolisoiltani suuntaani oli.

Tapaamisten kannalta huoltomuodolla näyttäisi kuitenkin olevan merkitystä: vanhempien yhteishuollossa olevia lapsia tavataan useammin kuin yksinhuollossa olevia lapsia. Myös mitä kauemmin erosta on kulunut, sitä vähemmän lapsi tapaa etävanhempansa. (Broberg & Hakovirta 2013, 138.)

Aluksi lähivanhemmuus lasten kanssa oli osalle isistä erittäin rankkaa, varsinkin henkisesti. Pettymys oman liiton päättymisestä, epäonnistumisen ja riittämättömyyden tunne sekä äidin kylmyys omaa lasta kohtaan olivat monelle isälle asioita, joita ei heti tunnetasolla pystynyt käsittelemään ja ymmärtämään.

Aluksi syvä ja kova pettymys, että ero tuli, sitten pelko miten tästä eteenpäin ja miten selviää.

Myös lasten ikävä ja tunne, että heidät on hylätty, oli isälle suuri taakka henkisesti kantaa.

Elämä on varsin raskasta, lapsi pitää itseään jotenkin syynä tapahtuneeseen.

Ennen joulua lapsi sanoi, että joutaisi kuolla pois. Kysyin syytä ja sain vastauksen, että kun äiti on hylännyt, äiti ei välitä.

Lasta kävi sääliksi, kun äiti hävisi elämästä.

Suurin osa isistä on sitä mieltä, että he eivät ole saaneet riittävästi tukea ja ohjausta yksinhuoltajuuteen viranomaisten taholta. Isien mielestä pitäisi itse tietää mitä kysyy, ennen kuin saa apua. Kirjoituksista välittyi myös toive, että viranomaiset ottaisivat paremmin huomioon sen, että eron jälkeen ei välttämättä jaksaa, eikä osaa hakea apua, vaikka sitä tarvitsisi eli apua pitäisi tarjota ja kertoa eri vaihtoehdoista.

Harmi, ettei kovinkaan moni ymmärrä, että se yksin jäänyt isä kaipaisi tukea paljon enemmän, eikä sitä aina osaa pyytää, kun kaikki omat voimat menevät sen arjen pyörittämiseen ja varsinkin sen lapsen hyvinvointiin.

Lastenvalvoja ei antanut apua. Valvojan mielestä meidän pitäisi keskustella keskenämme. Keskustelu äidin kanssa ei johtanut mihinkään, lastenvalvojan neuvo oli, että hänellä ei toimivaltaa. Sain vain ohjeen mistä etsiä elatusrahan hakuohjeita.

Apua en saanut ja se johtui siitä, että halunnut tai osannut hakea.

Tosin yksi isistä koki, että häntä arvostetaan enemmän kuin yksinhuoltajaäitejä avaamatta tuntemustaan kuitenkaan sen paremmin. Hän on myös saanut hyvää kohtelua viranomaisten taholta.

Viranomaiset hoitivat asiat todella hyvin. Neuvoja sain hyvin ja ohjattiin eteenpäin. Viranomaiset tukivat ja työterveydestä sai ymmärrystä ja ohjeita, jos alkaa ns. vintti pimetä, ei jätetty yksin.

8.2 Voimaantuminen

Käsitteenä voimaantumisella tarkoitetaan prosessia, jossa henkilö löytää omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan sekä myös usein oppii omasta itsestään. Kun henkilö voimaantuu, huomaa hän itsessään sisältä tulevaa voimantunnetta, joka on vapauttava tunne.

Voimaantuessaan ihminen ajattelee myönteisesti, mikä on yhteydessä hyväksyvään ja luottamukselliseen ilmapiiriin sekä arvostuksen kokemiseen (Vernerin 2017).

Vaikka isät kokevat ajoittain lähivanhemmuuden raskaaksi, on se ollut siitä huolimatta heistä arvokas ja opettavainen ajanjakso elämässä. Isien mielestä vastuu lapsista ja tapa toteuttaa vanhemmuutta haluamallaan tavalla luo kiinteän ja läheisen suhteen lapsiin. Isyys on isille merkityksellinen asia, joka näyttäytyy heille lupana välittää, rakastaa ja huolehtia ehdoitta perheen hyvinvoinnista. Huomaessaan oman voimaantumisensa, näyttäytyy se isille itsetunnon kohoamisena ja hyvänä olona.

Yksinhuoltajuusaika oli itseasiassa itselleni hieno ja silmiä avaava kokemus ja ei niin rankkaa kuin peloteltiin aluksi.

Asiat sujuivat alkuhankaluuksien jälkeen paremmin, kuin olisin uskonut.

Lopulta suuri helpotus itselle!

Henkilökohtaisista voimavaroista rutiinien tärkeys arjen sujumisen kannalta on kaikkien isien mielestä yksi tärkeimmistä asioista. Ei murehdita mennyttä, vaan luodaan uuteen perhetilanteeseen sopivat rutiinit. Yhteiset ruokahetket ja esimerkiksi lauantaisauna mainittiin tärkeinä rutiineina. Asioista keskusteleminen, yhteiset harrastukset lasten kanssa sekä omat harrastukset ja lapsivapaa-aika ovat

myös rutiineja, joista saa voimavaroja arjessa jaksamiseen. Lasten kanssa yhdessä vietetty aika antaa myös mahdollisuuden toiminnan kautta tutustua lapseen ja lapsen tunnemaailmaan.

Kaalikeitto - pojan nouto harkoista ja kotiintulokyyti - rupattelut.

Vaikka kaikki isät eivät viranomaisten taholta saaneet toivomaansa apua, on kaikilla isillä kuitenkin jonkinlainen tukiverkosto elämässään. Suurimmalle osalle isistä läheiset ystävät tai sukulaiset muodostavat tärkeän tukiverkoston. Vertaisryhmien olemassaolo on monelle isälle tuntematon asia. Isät kokevat tukiverkoston merkityksen tärkeäksi esimerkiksi lasten hoidon kannalta sekä henkisen jaksamisen apuna: on joku, jolle puhua ja jakaa ajatuksia. Osalle isistä myös uuden puolison löytäminen on helpottanut arjen pyörittämistä.

Ystäväni tukivat ja pitivät seuraa. Veivät esimerkiksi metsäkämpälle juomaan ja muuten vaan puhumaan. Tämä auttoi hirveästi, sillä mukana oli saman kokenut kaveri ja kaikki mukana olleet tukivat ja auttoivat.

Itse käsittelin asioita itsekseni sekä äidin ja siskon kanssa puhelimessa ja kasvotusten.

9 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää lähivanhempisiisien kokemuksia isyydestä ja osallisuudesta lapsen arkeen, sekä saada myös tietoa niistä asioista, joita isät pitävät tärkeinä lähivanhempihuoltajana ollessaan. Halusimme myös tehdä lähivanhempisiisen näkyväksi yhteiskuntamme tasavertaisena lapsen huoltajana, sekä herättää keskustelua lähivanhempisiisään liittyvistä mahdollisista ennakkoluuloista.

Olemme molemmat olleet lähivanhempisiäitejä vuosien ajan, joten kiinnostus lähivanhemmuuden tutkimiseen kumpuaa omasta elämästämme. Valitsimme aiheeksi nimenomaan lähivanhempisiisen, koska eron jälkeinen vanhemmuus on edelleenkin hyvin äitipainotteista, ja tutkimuksia lähivanhempisiisien kokemuksista lähivanhempina ei juurikaan ole tehty.

Opinnäytetyömme tekeminen on ollut haastava ja opettavainen prosessi. Yhdeksi suurimmista haasteistamme alusta asti muodostui määrällisesti riittävän lähdemateriaalin löytäminen opinnäytetyömme kirjoittamisen tueksi. Isyydestä on löydettävissä paljon materiaalia, mutta isä lähivanhempana on edelleen vähän tutkittu aihe. Olemmekin prosessin aikana oppineet pitkäjännitteisyyttä ja keskenräisyyden sietämistä sekä kehittyneet eniten tiedon hakijoina. Sosionomin (AMK) tehtävissä on osattava etsiä uutta tutkimustietoa ja soveltaa sitä käytäntöön, joten olemme saaneet erittäin hyvää kokemusta tiedon hakemisesta tulevaa ammattiamme ajatellen. Olemme myös oppineet tiedon käsittelyn ja analysoinnin sekä yhtenäisen kokonaisuuden hahmottamisen tutkimustiedoksi.

Toinen haasteemme oli sellaisten lähivanhempi-isien löytäminen, jotka halusivat kirjoittaa elämästään. Loppujen lopuksi onnistuimme saamaan seitsemän isän kertomukset omien kontaktien ja lähipiirin avulla eri puolelta Suomea. Pienoinen pettymys meille oli, että Yhden Vanhemman Perheen liiton ja Miessakit ry:n kautta emme saaneet yhtään kertomusten kirjoittajaa. Molemmat yhdistykset olivat erittäin innostuneita aiheestamme, kun sen aikoinaan kerroimme, joten olimme jo heti prosessin alussa, että saisimme heidän avullaan useita kirjoittajia.

Pohdintaa käyttämästämme tutkimusmenetelmästä

Prosessin tässä vaiheessa olemme pohtineet, oliko käyttämämme tutkimusmenetelmä tarkoituksenmukainen? Olisiko meidän ollut helpompi löytää isiä, jos aineiston kerääminen olisi tapahtunut haastattelujen avulla? Muutama isä vastasi, että he voisivat kyllä haastatteluun suostua, mutta elämästään he eivät osaa kirjoittaa. Tämän takia muutamalta isältä jäi aineisto saamatta. Päädyimme siihen, että saatekirjeessämme on muutama apukysymys kirjoittamisen tueksi. Jokainen isä, joka lupautui kirjoittamaan, sai saatekirjeen. Saadut isien kirjoittamat kertomukset olivat hyvin eritasoisia niin laajuudeltaan kuin sisällöltään. Osa isistä oli vastannut vain kysymyksiin, jotka asetimme. Onneksi suurin osa kuitenkin oli käsitellyt elämänsä laajemmastakin näkövinkkelistä. Näin jälkikäteen ajateltuna, haastatteleamalla isät itse, olisimme ehkä kuitenkin saaneet tarkempia ja laajempia kokonaisuuksia lähivanhempi-isän elämästä tietoomme. Olisimmehan haastattelun aikana voineet tehdä myös tarkentavia lisäkysymyksiä.

Ennakkoajatusten kumoaminen

Opinnäytetyötämme aloittaessa mietimme: Nostetaanko isät alustalle viranomaisten keskuudessa? Osaako isä ottaa lapsensa huomioon myös tunnetasolla niin kuin naiset? Miten isän arki sujuu? Odotimme myös saavamme negatiivisävytteisiä kertomuksia. Vastaukset kuitenkin kumosivat myönteisellä tavalla ajatuksemme. Vaikka isien mielestä elämä välillä on rankkaa, silti elämään lasten kanssa ollaan tyytyväisiä. Viranomaisten taholta isät eivät ole kokeneet saaneensa erikoiskohtelua. Päinvastoin, heidän mielestään viranomaisten tuki on ollut riittämätöntä.

Kirjoituksia lukiessamme pohdimme sitä, ovatko isät vähän liiankin kilttejä verrattuna äiteihin? Äidit yleensä osaavat vaatia sekä hakevat oikeutta. Isät eivät välttämättä toimi niin, vaan he ikään kuin tyytyvät osaansa. Miksi näin? Eivätkö he uskalla tai halua pyytää apua sukulaisilta tai viranomaisilta? Kysymyksiä, joihin ei ole yhtä oikeaa vastausta olemassa, emmekä vastausta asiaan täysin saaneet isien kirjoituksistakaan.

Sen kyllä opin, että puolusta itse itseäsi, ei sitä tee kukaan muu puolestasi ja se toimi hyvin.

Myöskin se, että isä ei olisi hyvä huoltaja, kumoutui työmme tuloksia tarkasteltaessa. Lasten kanssa eletään turvallista arkea, asioista keskustellaan ja perhedynamiikka toimii. Isät ovat hyvin sitoutuneita vanhemmuuteen. Nykyään monet miehet jäävät kotiin hoitamaan lapsia, kun äidit menevät töihin. Miksi siis yhä edelleen usein ajatellaan, että eron tullessa isät eivät kykene huolehtimaan lapsistaan samalla tavalla kuin äidit? Yhteiskunnassamme ei pitäisi enää erotella vanhemmuutta sukupuolen mukaan. Vain sillä, miten vanhemmat vanhemmuuden hoitavat, on merkitystä.

Mielestämme opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan onnistui hyvin. Yhteistyömme sujui ja onnistuimme jakamaan kirjoitusvastuut tasaisesti sekä hyödyntämään omia kokemuksiamme yksinhuoltajuudesta. Toisiamme tukemalla ja kannustamalla onnistuimme tekemään meidän näköisemme sekä itseämme kiinnos-

tavan opinnäytetyön. Tulevaisuudessa sosionomina aiomme hyödyntää tutkimustuloksia lähivanhempi-isiä kohdatessa. Erityisesti isän tukemiseen ja avun tarjoamiseen yritämme kiinnittää huomiota.

Jatkotutkimusaihe voisi mielestämme olla lasten omakohtaiset kokemukset siitä, millaista on olla lapsena perheessä, jossa isä on lähivanhempana. Tutkimuksessa voisi selvittää esimerkiksi saivatko lapset itse päättää, kumman vanhemman luona he asuvat (kuuleminen) sekä millaisia muistoja heillä on lapsuudesta isän kanssa.

Lähteet

Avioliittolaki 411 / 1987.

Broberg, M. & Hakovirta, M. 2013. Lapsen ja etävanhemman tapaaminen yksinhuoltaja- ja uusperheissä- lähivanhemman näkökulma. Janus 2013.137- 152.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, P., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.

Infopankki 2017. <http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/erilaisia-perheita> Luettu 15.6.2017.

Isyyslaki 11 / 2015.

Jaakkola, R. & Säntti, R. 2000. Uusperheitten lapset ja vanhemmat: Perheiden rakenne, toiminta ja talous. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 174. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Karttunen, R. 2010. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Kielitoimiston sanakirja 2017. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi> Luettu 9.8.2017.

Koiso-Kanttila, H. 2009. Lapselle on annettava mahdollisuus kokea molemmat vanhempansa arvokkaina. Teoksessa Jousmäki, A. & Kosonen, L. (toim.) 2009. Syytettynä isä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 169-181.

Kolehmainen, J. & Aalto, I. 2004. Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino.

Kotimaisten kielten keskus 2017. <https://www.kotus.fi> Luettu 25.11.2016.

Koulu, S. 2014. Lapsen huolto- ja tapaamissopimukset. Vantaa: Hansaprint Oy.

Kröger, T. 2009. Yksinhuoltajuus ja isyys: outo yhdistelmä? Teoksessa Forssen, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöliitto. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. 170–185.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/ 1983.

Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 619/ 1996.

Lehtonen, M. 2007. Voiko isä olla lapsen hyvä huoltaja? Teoksessa Kotro, A. & Sepponen Hannu T. (toim. 2007.) Mies vailla tasa-arvoa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 52–61.

Miessakit ry 2017. <https://www.miessakit.fi> 25.11.2016.

Oikeusministeriö 2016. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75377/OMML_35_2016_Lapsen_huolto_Lausuntotiivistelmä.pdf. Luettu 16.6.2017.

Oikeusministeriö. 2017. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/henkilo-perhe-ja/isyyslainuudistaminen.html> Luettu 15.9.2017

Perustuslaki 73 / 1999.

Peuralahti, E. 2012. Lapsen tapaamisoikeus. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Saneri, I. 2017. Hanketyöntekijä. Miessakit ry. Uusi isyyslaki. ilmo.saneri@miessakit.fi 17.8.2017.

Taskinen, S. 1994. Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Linna, P. (toim.) Perhe. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos C-sarja 6/1994. Tampere: Jäljennepalvelu, 3-6.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a. https://www.thl.fi/documents/10531/2088501/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf. Luettu 7.10.2017

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b. <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lapsen-elatus-ja-huolto>. Luettu 23.8.2017.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen> luettu 16.8.2017.

Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2017b. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/perhevapaatutkimus/tilastotietoa-perhevapaiden-kaytosta>. Luettu 7.10.2017.

Tilastokeskus 2017. http://www.stat.fi/til/perh/2013/02/perh_2013_02_2014-11-21_kat_003_fi.html Luettu 8.10.2017

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Vernerinet. Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. <http://verneri.net/yleis/voimaantuminen>. Luettu 1.10.2017

Viinamäki, L., Saari, E. & Ahola, A. 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.

Väestöliitto 2017. <https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-toiveissa/isyys/uusi-isyys-ja-uudet-isat> luettu 4.10.2017.

Yhden Vanhemman Perheiden liitto ry 2016. <http://www.yvpl.fi> Luettu 16.11.2016

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

Hei sinä lähivanhempi-isä!

Olemme sosionomiopiskelijat Saimaan ammattikorkeakoulusta.

Opinnäytetyömme teemme aiheesta Lähivanhempi-isä.

Opinnäytetyömme onnistumiseksi tarvitsemme sinun apuasi.

Pyydämme sinua kirjoittamaan meille ajatuksia lähivanhempi-isänä olemisesta. Voit pohtia kirjoituksessasi esim. miten lähipiirisi ja eri viranomaiset ovat suhtautuneet sinuun, onko sinulla ollut tukiverkostoja ja millaista arkesi on tai voit kirjoittaa aivan vapaasti mieleesi tulevia asioita.

Jokaisen isän kertomus on meille kullan arvoinen!! Opinnäytetyössämme ei tule kenenkään kertomus sinänsä näkyviin, vaan poimimme kertomuksesta esille tulleita asioita. Kertomukset tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Pyydämme sinua toimittamaan kertomukset 31.3.2017 mennessä Jaanan tai Sirpan sähköpostiin.

Kiitos sinulle Isä ja jaksamista arkeen!

Lisätietoja voit kysellä milloin vain.

Terveisin Jaana Karhu ja Sirpa Kurt

jaana.karhu@student.saimia.fi

sirpa.kurt@student.saimia.fi